ALEXII SYMMACHI
MAZOCHII

Metropolit. Ecclesiae Neapolitanae Canonici,
& in Regio Gymnasio Neapolitano
Sacrae Scripturae Interpretis

VITA

NEAPOLI MDCCLXXII.

FRANCISCO SERAO

REGINAE DOMINAE NOSTRAE ARCHIATRO
ET IN REGIA ACADEMIA
PRIMARIO MEDICINAE
PROFESSORI

Nicolaus Ignarra

NOSTI fratrem meum Michaëlem? nosti quantum is Alexio Symmacho Mazochio, ob cujus recentem jacturam vixdum abstersimus lacrimas, debebat? Enimvero simul ac is luctuosissimum de Nostri obitu nuntium accepit, studiose a me petiit, ut imaginem extincti viri, quantum posset, consimilem; commentariumque, in quo vitam ejus exponerem, sibi transmittenda curarem. Amantissimo fratri, quem si mei dimidium esse dixerim, vereor ne parce ac jejune dicam, non potui non gerere morem. Itaque ubi primum licuit, curavi ut Mazochii effigies ab diligenti artifice exprimeretur; meque ad scribendam vitam comparavi: hoc est, mihi ipse laqueos, queis caperer & afflictarer, incautus tetendi: nam qui ab ea funestissima debuissem averti cogitatione, ultro memet in eam conjeci conficiendus. Qua recrudescentis doloris acerbitate utinam per te, Serae praestantissime, carere potuissem! Caruissem certe, si quam ipse Mazochii vitam, triginta amplius abhinc annis, contexere suscepisti, ad exitum perduxisses. Nunc ille tuus Commentarius mutilus est; in eoque non mediocris, exercitatior quidem certe, vitae pars desideratur. At o dispereant tot illae occupationes, quae aliae ex aliis te sine intermissione distinuerunt, ne opus, quod tibi, Mazochioque honorificum, & mihi in praesentia perbelle commodum exstitisset, absolveres! Nimirum ea erat fati necessitas, ut qui omnium maxime de Mazochii obitu doliturus eram; universam ejus vitam conscriberem, eique scriptioni incumbens, aegritudinem mihi diutius extraherem.

Nam quo minus ego illinc inciperem, ubi tu antea desieras, deterritus fui a prudentissimo pictorum consilio, qui vel quavis oblata utilitate detrectant, admovere manus egregio alicui archetypo, quod vel vetustas extrivit, vel quis alius casus imperfectum esse voluit. Quis enim tam audax aut temerarius exsisteret, qui affectam Raphaëlis Sanctii, aut Hannibalis Caraccii, tabulam e suo supplere confideret? Debebatur

bebatur etiam is honos a me rebus tuis, mi Serae, ut intactas relinquerem, neque eas industriae meae societate detererem. Jam vero ad reverentiae rationem accessit etiam justa mearum virium aestimatio. Cum enim diffiderem, posse me tuas scribendi Veneres, exquisitissimum verborum delectum, ac perspicuitatem quantam maximam aequare; cumque pariter honori deesse meo nollem; nihil magis praecavere debui, quam ne una tecum compositus, majori ludibrio exponerer. Quocirca solus, ac seorsum a rebus tuis, prodire volui, imitatus astutum consilium cujusdam pictoris, qui, ut a Plutarcho traditur, cum gallos depinxisset, admonuit puerum, ut gallos in proximo pascentes abigeret, ne ex comparatione animantium cum depictis, propius colligeretur discrimen, suaque pingendi infelicitas efficacius in intuentium oculos incurreret.

Habes jam, Vir clarissime, quamobrem tuo uti levamento recusans, totum onus succollare maluerim. Nec porro te latere potest, cur laborem hunc meum tibi inscribere voluerim. Namque, ut nunc missum faciam, quod Mazochius, dum vixit, quem pluris te faceret, aut diligeret magis, habuerit neminem; tuque vicissim paribus mutui amoris ac benevolentiae officiis cum eo decertaris; cum partem quidem hujus vitae priorem ex tuo commentario delegerim, in posteriore vero ea de Mazochio narrarim, quae tibi ferme, quam mihi sunt exploratiora; partim officii, partim consilii ratio flagitabat, ut lucubrationem meam tuo judicio supponerem. Itaque istiusmodi grati mei erga te animi officium aspernari non potes. Quo minus porro te mihi ipsum consulenti deneges, tua singularis humanitas, quae te secernit a populo, supraque ceteros effert, sat scio, suaserit. Equidem sic sentio: tuam in exoticis linguis scientiam, historiae plenissimam notionem, ac profundam philosophiae contemplationem, esse tuarum laudum postremam: te vero in exquisitissimo humanitatis sensu excellere, & quodammodo triumphare. Indeque oritur illa tua semperlenitas, totiusque oris ad comitatem compositio, ac tanta dicendi suaviloquentia, ut jure merito te esse non fabulosam nostrae urbis Sirenem universi praedicent. De me certe affirmare possum, quotiescumque tibi olim turbatis animi motibus occurrerim; memet ad aequabilitatem composuisse, non solum consuetudine alloquiisque tuis recreatum, sed etiam sola tui specie, vultus exhilaratum. Namque hoc praeterea tibi genitrix natura largita est, ut, cujusmodi intus es, in externo etiam corporis habitu, vultu, incessu, luminumque jactu proderes. Atque haec tanta humanitas tua mihi plane auguratur fore, ut meus hic labor benigne a te accipiatur; &, quemadmodum numquam ad te accessi, quin discesserim moratior, utinam animadversionibus tuis emendatior, prodeat in lucem. Vale. Neapoli. Kal. Septemb. MDCCLXXII.

ALE-

ALEXII SYMMACHI MAZOCHII

VITA.

I. ALEXIVS SYMMACHVS MAZOCHIVS Laurentii F. Campanus, famâ doctrinae ac probitatis Italiam nobilitavit. Natus eſt XI. Kal. Novembris anni MDCLXXXIV. in pago *Sanctae Mariae* prope Capuam hodiernam, locupletiſſimo ac frequentiſſimo, & ob antiquae Capuae poſitionem maxime memorando. Poſtremus XXIV. filiorum, eodem patre ac matre natorum, fuit; ex ejuſque puerperio difficillimo Margarita Battalia mater occubuit. De qua ſobole numeroſa hoc ſane dignum exſtitit memoriâ, quod aut ante triceſimum vitae cujuſque annum eſſe deſierunt; aut qui triceſimum exceſſerant, ultra octogeſimum fata produxerunt. In hoc vivaciore numero Alexius Symmachus fuit; qui quam firmam corporis conſtitutionem conſecutus a natura fuerit, immenſi ab eo exhauſti labores, ſtrenue ad aetatem decrepitam perducti, declarant. Primam aetatem innocenter, ac procul a puerilibus ludicris, exegit; tantaque ſupra aetatem gravitate, ut & patri non valde placeret, & aliis tardior ingenio futurus argueretur. Hujuſmodi tarditatis opinionem confirmaſſe puer videbatur, ex quo deprehenſus fuit, haud plurimum in Seminario Campano, quo eruditionis cauſa conjectus a patre fuerat, in grammaticis ac rhetoricis praeceptionibus profeciſſe. At revera culpa in ſaeculi vitio reſidebat: magiſtri, quos utiliter audiret, nulli tunc erant: tanta vero librorum inopia laborabatur, ut quaſcumque inſtitutiones, ne

grammaticis quidem exceptis, praeceptores suscepissent tractandas, eas nonnisi ex aliquo antiquitus scripto commentario recitarent; quae mendose, uti fit, a discipulis exscriptae, diriore magistrorum interpretatione, si ita loqui fas sit, explanabantur. De qua infelicissima temporum conditione conqueri Mazochius numquam destitit; & aetate jam provectus, ad barbariei, quae eo tempore grassabatur, specimen narrare solitus erat; se, cum Rhetoricis operam dabat, audivisse a praeceptore suo palam confidenterque differente, Periodum quatuor membris constantem, idcirco a Rhetoribus dici *tetracolon*, quod sicuti terra in quatuor partes distributa est, sic illa periodus, totidem partitionibus instructa, *tetracolos*, quasi *terracolos*, nuncupata sit. Adeo bonae litterae sine ulla reverentia prostratae jacebant. Juverit autem id adnotasse, ut ex quibus infaustis initiis ad tantam litteraturae sublimitatem propria vi adsurrexerit Mazochius, pateat.

II. In his tamen grammaticorum ac rhetorum naeniis dum adolescentulus detinebatur, saepe se dedit occasio, unde ejus acumen, ac praestantia ingenii splendesceret. Nam si quid aliquanto difficilius in diurnis lectionibus incidisset, & praeceptores explicate tradere aut neglexissent, aut nequivissent; ipse condiscipulis nutu, dum in schola sub oculos erant magistrorum, significabat, rem aliter ac praecepta fuerat, procedere: postea vero praeceptiones retexens, eos rite instituebat informabatque. Idque cum iterum atque iterum accidisset, moderatores Seminarii latere non potuit. In his Canonicus Buccardus erat; vir gravis, neque omnino a litteratura alienus; qui accersitum ad se Mazochium a diligentia commendavit; eamque ut magis magisque probaret in dies, exemplis il-

illuſtribus propoſitis , animos fecit : interim hoſtimenti loco Valerium Maximum ei obtulit legendum . Adoleſcentulus autem hiſtoricum ſumma alacritate ac voluptate perlegit; nihil enim politioris antea latinitatis attigerat. Poſt triduum ultro Buccardum adit; redditaque lectionis ratione , impenſe rogat, ut quem alium ejuſdem notae librum ſibi , in ſchola fruſtra otianti , commodet . Quae pueri celeritas, ſciendique inflammata cupiditas , hominem ad majorem ſui admirationem excitavit, & ſibi ipſi magnae fuit utilitati . Nam Buccardus cum ejus patre ſtudioſe egit, ut Neapolim, ubi neque praeceptores optimi, neque copia librorum poterant deſiderari, filium deduceret. Conſilium placuit; intereaque, dum commeatus ornatur, is e Seminario domum revocatur. Hîc tum forte erat Carolus ejus frater major , fortuna meliore Neapoli excultus; abs quo Alexius , ne tantulum temporis otioſe deperiret , prima rudimenta graecae linguae accepit ; &, quod maxime adoleſcentulum recreavit, nonnulla volumina Ciceronis : a cujus lectione adeo jucunde vehementerque ſe raptum eſſe ſenſit. ut Valerius Maximus, quem primum legerat probaveratque , ei jam prae Tullio ſordeſceret .

III. Annos itaque XV. natus Neapolim a patre deducitur. Hîc autem veluti aſſertus in libertatem , ſtudia humanitatis per ſe, nulloque adito Grammatico , repetere ſtatuit. Quare Cicerone ſibi linguae latinae magiſtro unice propoſito , in hujus lectionem accuratiſſime incubuit , tantoque ſucceſſu , quantum ejus opera demonſtrant. Praeter ſermonis elegantiam , concinnitatem , & copiam, ex uſu comparavit ſibi celeritatem; ac ſaepe adoleſcentes aequales, laceſſitos ut, quod maxime vellent, ex tempore patria lingua exararent, ipſe eodem de ar-

gumento latine ſcribens, haud mediocri intervallo praevertit. Cum Latinis Graecas litteras conjunxit; pervigilique ſtudio atque exercitio conſecutus eſt, ut Graeco ſermone aeque perniciter, ac Latino, uteretur: idque nobili experimento comprobavit. Cum enim ad philoſophica ſtudia a patre urgeretur; eaque, ut illa erant tempora, ſcholaſtico more tractata, adoleſcens guſtûs exquiſitiſſimi faſtidiret; hic, ut aliquo labore taedium falleret, Graeca elocutione id, quod a praeceptore Latine dictabatur, confeſtim, & quidem appoſite, reddebat: namque id ut proſpere ſuccederet, Ariſtotelem improbo labore voraverat. Ea res publicata & cum ſtupore excepta, impulit Archiepiſcopum Campanum, ut Neapolim veniens a patre flagitaret, ut natum, cui munera ac dignitates pollicebatur, Seminario Campano reſtitueret. At luculenta Archiepiſcopi promiſſa flectere illum minime valuerunt, quo minus vellet, ut filius Neapoli erudiri pergeret. Itaque adoleſcens Mathematicis porro diſciplinis vacavit; in quibus Giannettaſium habuit optimum quidem magiſtrum; ſed ejus rudimenta, quae pauca contractaque acceperat, induſtria ſua latiſſime promovit. In his dum eſſet, duodeviceſimum agens annum amiſit patrem; cujus ne ſenex quidem ſine deſiderio meminiſſe poterat; ejuſque monita, quae puer imbiberat, identidem cum voluptate repetebat.

IV. Patre orbatus auſteriorem vitae rationem ſecutus eſt. A nullo ſe domi inquietari paſſus, nec quemquam adiens, perraro in publico verſabatur, totus ſibi muſiſque ſuis intentus. Quo ſeceſſu domeſtico univerſae archaeologiae penetralia pervaſit, linguaſque exoticas addidicit. Porro ſtudiis gravioribus, ac ſacris praeſertim [nam Eccleſiaſtico ſtatui ſe pridem deſponderat] incubuit.

buit. Quibus in disciplinis quos praeceptores, & an ullos, audierit, ignoratur: nisi quod saepe dicere auditus est, quicquid olim adolescens didicisset, vigiliis suis acceptum retulisse; &, cum praestantes doctrinâ viri ea tempestate in urbe floruissent, nulli eorum sinistro quodam fato operam dedisse. In his nominatim compellabat Dominicum Aulisium, celeberrimum Juris Civilis & Canonici in Academia Antecessorem, egregium Philologum, ac non poenitendum Philosophum; quem neque audivisse, neque vivum coluisse, piguit. Vnus omnino, ad quem Sacerdos jam factus itare solebat, & observare postea numquam destitit, Carolus Majellus fuit, vir innocentissimus, ad miraculum doctus, contemptuque sui, quam gestis ab eo summa cum laude muneribus, nobilior. Ad hujus amicitiam se contulit Mazochius, eamque consuetudine quotidiana haud inutiliter fovit; namque ab eo semper se discedere doctiorem affirmabat. Vicissim Majellus, captus eruditione ac modestia juvenis, eum jucundissime complexus est: ac porro quanti faceret, hoc luculento argumento significavit. Accitus Romam a Clemente XI. Majellus fuerat, ut ejus opera Pontifex Max. uteretur. Is autem ne Seminarium, quod optimis legibus, & litteris instituerat, plane deseruisse videretur; in Mazochium, quem veluti sui operis vicarium, ac successorem in moderatione studiorum relinqueret, oculos conjecit. Quare biduo antequam Romam proficisceretur, Seminarii adolescentes in praedium Arenulanum deduxit rusticatum; ibique universis contuberniis in concionem vocatis, pauca de se, suaque discessione, ac multa de optimo genere Praefecti studiorum locutus est; postremo in Mazochium, quem eo consilio illuc invitarat, intendens digitum, *Hoc*, inquit, *praestantiorem*, *quem studiis* *prae-*

praeficerem , habui neminem . Hic & quales quantosque labores pro vobis exhauserim , e vestro in litteris profectu sentiet ; & suorum continuatione sudorum , quominus me absentem desideretis , efficiet .

V. Hanc nactus provinciam Mazochius , incredibile est , quanta alacritate susceperit ; quam nec minore studio retinuit . Scholis enim obeundis aderat sine intermissione ; ingenia ac profectum cujusque aestimabat : & currentes quidem laudatione , resides vero spe metuque excitatos inflammabat . Qua in re illud omnibus prope miraculo fuit , quod is , qui in sermone vulgari non admodum eloquens videbatur , cum porro de accendendis ad studia litterarum animis ageretur , adeo promptus , acer & copiosus erat , ut cuivis disertissimo difficillimam aemulationem reliquisset . Hujusmodi censuram studiorum exercuit , donec vires robusto corpori suffecere ; at inclinante ad senium aetate , curisque aliis atque aliis in diem ingruentibus , vacationem a Cardinali Neapol. impetravit . At paullo post cum studia in Seminario aliquantulum refrixissent ; exoratus a Card. Spinello , qui tunc Cathedrae Neap. praeerat , ad sustinendas impendentes ruinas accurrit ; vergentesque ad otium adolescentes adeo severe ad officium redegit , ut hi , cum Mazochium mox adfuturum scholis praesentiebant , trepide Tullianum illud *Hannibal ad portas* usurparent : quo veluti signo militari se se mutuo adhortabantur , ut rigido exactore adventante , vehementius operi incumberent . Queis trepidationibus ferme quotidianis , & assuetudine laborum factum est , ut non amplius resisterent , aut cunctarentur ; sed contra majore quam antea studendi cupiditate flagrarent : id quod nobili evento probatum est . Antiqua hujus loci consuetudo fuerat , ut aestivo tem-

tempore adolescentes a schola pomeridiana in proximum Archiepiscopi viridarium captandi solatii causa descenderent. Accidit autem, ut ibi aliquando otiantibus ephebis, & hâc Cardinali non sine comitatu pertranseunte; pauci eorum assurrexerint; plerique omnes humi strati, ac partim legendo, partim scribendo occupati, neque praesentiam Archiepiscopi animadverterint, neque via pro dignitate decesserint. Tantum vero absuit, ut Cardinalis eam reverentiae negligentiam aegre tulisset, ut in sinu suo gestiens, ad suosque conversus dixerit: *Quis in hisce meis optimis adolescentibus expressam Archimedis mathematico pulveri intenti, nec praesentem hostem sentientis, imaginem non agnoverit?*

VI. Sed redeundum est ad Mazochium. Cujus initia Praefecturae Studiorum in Seminario Neapol. prosperosque successus, ubi Caracciolus Archiep. Camp. intellexit; gravate habuit, quod Campanus homo suis neglectis, in extraneorum cultura distineretur. Quare ut aliqua specie dignitatis in patriam evocaret, eum in Metropolitana Ecclesia Campana Canonicum animo designat; & Neapolim, ut cum eo coram ageret, contendit. At Archiepiscopi consilium non adeo arcanum fuit, ut per aliquam rimulam non foras erumperet; atque ita proditum Mazochio molestissimum accideret. Praeter enim quam quod a dignitatibus abhorrebat; tum illud verebatur, ne ea occasione a Seminario Neap. distraheretur. Quocirca ne praesens Neapoli conveniatur; fruendi caeli salubrioris obtentu, in proximum urbi pagum declinat. Sed frustra: namque Archiepiscopus, cognitâ fugâ, improvisus adoritur in loco Mazochium, ac tandem sub certis conditionibus expugnat. Conditiones autem fuerunt hujusmodi: ut omnino Canonicatum adiret; sed per dies qui-

quidem ſuae vicis operam Capuae locaret; tempora vero ab officii munere vacua, ſi vellet, Neapoli traduceret. Igitur ea conventione inita Canonicus renuntiatur, ac ſtatim regundis Campani Seminarii ſtudiis admovetur. Res e communi ſententia ceſſit; namque is Neapoli Capuam ultro citroque commeans, neutri loco defuit. Interea Epiſcopus Averſanus non minore pro ſuo Clero ſollicitudine tactus, Mazochium exorat, ut in itu ac reditu ex urbe, aliquantulum Averſae interquieſceret, rationem ſtudiorum Seminarii ſui exploraturus. Itâque unus homo erudiendis tribus ex intervallo poſitis Collegiis, uno tempore, ſuffecit.

VII. Sub id temporis accidit caſu, ut Mazochii fama latius emanaret. Inter parietinas Amphitheatri Campani vetuſtae ac ſtupendae molis, eruderatum fuerat marmor; latine quidem & eleganter inſcriptum, ſed utroque latere mutilatum, ſtrenui philologi ſagacitatem praeſtolabatur. Continuo Magiſtratus urbis Mazochio demandat, ut pro dignitate Capuae Campanus ipſe interpretari ac ſupplere ſuſciperet. Dicto audit; poſt paucoſque a re mandata menſes, egregium *Commentarium in mutilum Campani Amphitheatri titulum* Sexviris Campanae reip. curatoribus obtulit. Gratiae ei publice actae; & Commentarius in vulgum editus, ultraque Italiam aſportatus, opinionem viri ingenio ſubacti, atque exercitatiſſimi in litteris, auctori conciliavit. Sed quo magis fama Mazochianae virtutis incaleſcebat, eo minus ſe dabat conſpiciendum Mazochius; nihil aeque, quam ſui nominis celebritatem, averſatus. Itaque cum plurimus in urbe de doctrina ejus ſermo eſſet; pauci affirmare, ſe hominem de facie noſſe, potuiſſent. At nihiloſecius vir modeſtiſſimus in majorem admirationem adducitur. Quare Comes

mes Harrachius Prorex Neapoli, de sufficienda tunc vacua Regiae Capellae Praefectura deliberans, Mazochium una cum duobus aliis, ut eo tempore consuetudo ferebat, Imperatori Carolo VI. Austriaco proponit. Tunc laetari omnes, ac Proregis judicium extollere laudibus, quod hominem dignissimum collocare in optimo lumine curasset; & augurari, quod is regimini Academiae Neapol. admotus (namque Praefectus Regiae Capellae more patrio publicis etiam studiis advigilat) invidiam florentissimis quibusque Europae Academiis foret excitaturus. Unus tamen Mazochius in communi spe gratulationis anxia cura distinebatur, veritus, ne ea specie honorifici muneris, quod ex animo detrectabat, ab otio ac solitudine sua distraheretur. Et quidem res ex ejus voto successit: namque ipse, nuntio ex Austria referente, ad alium delatam fuisse Imperialem praerogativam, a sollicitudine eximitur; & Harrachio, quem antea ne salutarat quidem, adito exponit: a se plurimam ipsi deberi gratiam ob ejus in se ornando voluntatem: ceterum se Divini Numinis providentiae egisse gratias, quod a cervicibus suis tantum oneris avertisset: ac proinde obtestari eum, ne posthac e gurgustio suo (sic enim conclave domesticum bibliothecae vocabat) excitare vellet. Cui breviter Harrachius: *Tibi ergo fortunaeque tuae gratulor; publicae litteraturae Neapolitanae non gratulor.*

VIII. Prae Harrachio autem felicior e suscepto studio ornandi Mazochii evasit Josephus a Capua, Decanus Metropol. Ecclesiae Campanae: hic enim Episcopus Carrensis jam inauguratus, pristinum munus suum illi gerendum resignare decreverat. Decanatus Capuae est prima secundum Archiepiscopum dignitas, maximique in Ecclesiasticam disciplinam momenti. Hanc autem dignitatem

B ultro

ultro oblatam, ftatuique fuo confentaneam, haud recufavit Mazochius: fed cum pro officio ageret graviter exacteque, neque omnia e fententia fuccederent; metuens, ne ex opinionum difcordia res Ecclefiaftica quid detrimenti caperet, confilium dimittendi muneris inivit. Itaque adhuc trepidanti, nec in partem alterutram inclinanti, litterae Cardinalis Spinelli, quibus Neapolim fummo ftudio invitabatur, ultimum pondus addiderunt. Spinellus autem tum in Pontificia apud Belgas legatione, tum in itinere Gallico, animadvertit, magnum effe apud eas gentes Mazochii nomen, ac plurimi ejus eruditionem fieri. Quamobrem cum paullo poft demortuo Card. Pignatello Archiep. Neapol. datus effet a Clemente XII. Pont. Max. fucceffor, nihil habuit antiquius, quam ut nactus occafionem, ad fe acciret Mazochium. Quare cum Francifco ejus fratre ftudiofe egit, ut litteras, quas ipfe Mazochio ea de re fcripferat, germano tradens, protinus oratione fua illum confirmaret. E veftigio Francifcus fratrem convenit; & expofito mandato, reddidit litteras; quarum argumentum hoc erat: ut ejurata Campana dignitate, mallet in urbe Regia, ac in frequentiore hominum theatro utilius verfari: *Se porro*, inquiebat Cardinalis, *praeter Canonicatum in Metropoli Neapol. quo eum ornare deftinarat, jam a Clementiffimo Rege Carolo obtinuiffe, ut Cathedrae Scripturae Sacrae in Regia Academia praeficeretur*. His intellectis Mazochius, ftatim veneratus Divini Numinis benignitatem, per quam e fluctuatione fe Campana eripi fentiebat; *humaniffimi Cardinalis imperata fe velle facere*, refpondit. Itaque urbi Capuae vale dicto, Neapoli fixit domicilium, inter Canonicos pariter, ac Regios Academiae Profeffores, mira utriufque Collegii confenfione ac plaufu, cooptatus.

IX.

IX. Sed vix dum res suas Neapoli compofuerat; ecce tibi insperata novitas jam partam, ut sibi videbatur, tranquillitatem perturbavit. Accepit enim, se a Rege designatum fuisse Ecclesiae Anxanensis Archiepiscopum. Is autem, etsi ab honorum ambitu quam longe abesset: tamen ne, si quando ad Ecclesiastica munera invitaretur, petitioni temere restitisse videretur; haud ita pridem consultum iverat Fratrem Joannem Josephum a Cruce, primum Neapoli Alcanterinae familiae ministrum Provincialem Italicum, virum integritate vitae atque austeritate plane admirabilem; qui etiam perhibebatur Divino Numine afflari: consilii certe maturitate pollebat. Hic ergo, re tota audita ac perpensa, consulenti respondit: *Deum, qui tibi omnia ad excolendas amplificandasque litteras praesidia videtur contulisse, sequere.* Hujus oraculi memor Mazochius, tanta constantia recusavit infulam Anxanensem, ut eminentiores etiam honores, quibus erat dignissimus, pari firmitate animi se repudiaturum ostenderit: ac simul interdicta sibi quavis alia occupatione, totum se dedidit legendo scribendoque; nec ei sane tunc occasio lucubrandi deerat. Conscripta ab eo fuerat, cum de Campani Amphitheatri inscriptione ageret, Dissertatio *de Veterum Dedicationibus*; ibique pro re nata paucis attigerat sollemnem sepulcralium titulorum formulam *Sub Ascia dedicare*: quam formulam tum usurpatam fuisse docuerat, cum cineres in tumulum recens exstructum, inferrentur; itaque *sub Ascia* nihil aliud notare, nisi fabrefacti operis novitatem; *Dedicare* vero, opus ipsum usui addicere. Hanc *dedicandi* expositionem, breviter quidem, sed explicate traditam, cum nonnulli sepulcralibus titulis aptari posse dubitassent; ipse argumentum a capite retexuit; ac primum ventilatis alio-

 rum,

rum, qui plurimi eadem de formula disseruerant, opinionibus; suas deinde rationes ea gravitate firmatas in *Diatriba de Dedicationibus sub Ascia* repraesentavit, ut pertinacissimis quibusque satisfecerit. Inter alios autem, quibus olim Mazochiana expositio improbata fuerat, exstitit Ludovicus Ant. Muratorius, Italicae litteraturae columen alterum; qui porro lectis Mazochii curis posterioribus, opinionem pristinam ejuravit; admiratusque est ingentem ejus eruditionem summa cum moderatione conjunctam: atque haec ipsa Mazochio per litteras amice significans, sic demum peroravit: *Utinam & alii litterati viri, quos probe nosti, exemplo tuo instructi; parem afferant & in docendo eruditionem, & in concertando aut refellendo modestiam!*

X. Functus hoc labore quinquemestri (tot enim menses scribendae simul edendaeque *Diatribae de Dedicationibus sub Ascia* impenderat), cogitationes ad Biblica studia, jampridem exculta, at subinde intercepta, libentissime traduxit. Et quidem assidua lectione ac meditatione eo loci Biblicas observationes deduxerat, ut praelo eas committere in procinctu fuisset, ni quid ipsum, aliud ex alio, praeter opinionem suam impediisset. Namque hoc fere semper infortunio usus est, ut quod minime omnium vellet, id aggredi, atque agitare premeretur. Ut ecce festinantem jam Spicilegium in Biblia producere, intemperies Dominici Francisci fratris filii, in ipso veluti vestibulo, & quidem omine infausto, retardavit: inde enim consecutum est, ut editio Spicilegii tunc dilata, aliis deinde succedentibus curis, diutissime procrastinaretur. Dominicus autem indignum connubium, patre reluctante, inire moliens, patruum excitavit, & quodammodo ut hoc ageret, admonuit. Itaque Mazochius

chius ad retundendos adolescentuli conatus animum intendit. Quoniam vero plures in foro Dominici causae patrocinabantur, ejusque inita sponsalia rescindi per Canonicas leges, negabant; ipse operae pretium facturum judicavit, si Muscettulam Archiep. Rossanensem, pro patribusfamilias gravissime differentem, judicibus objecisset. Igitur Archiepiscopi *Dissertatione de filiisfamilias invito patre nupturientibus* recusa, ac novis in eam congestis argumentis, locupletissime evicit, Sponsalia filiorumfamilias, patribus non temere adversantibus, indigna esse e re publica, & a Conciliorum sanctionibus omnino damnari. Tantam vero in hanc Dissertationem rationum copiam, atque eruditionum lumina, tantâque cum gratia, contulit, ut non solum causa steterit ac triumpharit; sed etiam patresfam. e pari discrimine consternatos, ad bene sperandum erexerit. Et sane ex eo tempore hujus generis lites numquam non pro patria auctoritate dijudicatae sunt.

XI. Commodum ab hac forensi jactatione respiranti, novum ac prope intolerabile onus a Cardinali Spinello imponitur. Eo nimirum tempore detectae fuerunt in Basilica S. Joannis Majoris duae oblongae tabulae ex marmore, in quibus nomina Sanctorum per mensium ordinem disposita, indicium fecerant, Kalendarium inibi esse insculptum, quo antiquitus Ecclesia Neapolitana in adnuntiandis quoque die Sanctorum memoriis uteretur. Monumentum quidem aut omnino singulare, aut oppido rarum. Ad pervagatam autem detecti marmoris praedicationem assurrexit Cardinalis, ac re majoris, quam quo habebatur, pretii comperta, Mazochio, licet reluctanti ac valetudinem causanti, pro imperio Episcopali mandat, uti perpetuum in hoc Neapolit. Kalendarium or-

ornet commentarium. Arduum igitur opus, & hactenus a se intentatum, jam sexagenario proximus aggreditur. Hic autem longum esset enarrare, quos quantosque labores a sene, & quidem sine ullo amicae manus auxilio, aditos oportuerit. Profecto solent ii, qui longum aliquod ac vastum argumentum tractare suscipiunt, uti aliena opera, ut in unum colligatur materia, quam ipsi postea ventilent, digerantque. At vero Mazochius, nullo neque anagnoste, neque scriba usus, exhaurire sibi sustinuit infinita propemodum Acta Sanctorum, Vetera Kalendaria, Martyrologia, Menologia, Sacramentaria, ac plurima id genus volumina; quorum pauca quidem integrae fidei, ac lectu non injucunda; pleraque vero aut omnino fabulosa, aut fabulis inquinata; omnia certe a pristina lectione sua prorsus aliena: adeo ut in ambiguo sit, utrum praelongam ejus patientiam ob ea quae legerit; an magis admirere superbissimum in scribendo delectum & criticen. Prout autem quamque Commentarii partem, justi voluminis modulo parem, confecerat, sic in publico exposuit. Itaque anno MDCCXLIV. edidit primum Volumen, ad cujus calcem, uti citius Neapolitanorum studiis satisfaceret, apposuit Acta Januarii Hieromartyris, hactenus inedita: quae, sibi turbas, ut paullo post dicetur, excitarunt. Anno abhinc altero secundum Volumen prodiit. Ac statim consecutae sunt lautissimae tum nostrorum hominum, tum exterorum auctori gratulationes. Namque accepit is litteras ab Jo. Jacobo Greiff, Sacrae Scripturae in Academia Lipsiensi interprete, viro satis erudito exquisitique judicii: quibus litteris hic Mazochio significabat, se ex lectione utriusque voluminis incredibilem percepisse voluptatem: nihil eo esse limatius; & praeterea neminem, qui parem eru-

di-

ditionem aut criticen in excutienda Acta Sanctorum contulerit, se adhuc vidisse affirmans: se vero paratum esse in linguam Saxonicam ejus Commentarium vertere, si facta spes foret, universum Kalendarium ad umbilicum iri perductum. Sed neutri, nec auctori nec lectori, fortuna benigne aspiravit; namque ultra tertium Volumen (typis quidem anno MDCCLI. expressum, sed diu posteà publicatum) quo priores sex Kalendarii menses absolvuntur, nihil ferme aliud eo super argumento disseruit. Atque utinam licuisset, inceptum Commentarium ad finem usque deducere! Nunc autem opus imperfectum querimur. Sed ut ut est; egregium quidem est, adeoque elaboratum, ut difficilem continuationis imitationem relinquat. Ob imitationis autem difficultatem nescio quae ei major reverentia debetur. Et sane nos vehementiore quadam occulta vi ad eum magnificandum impellimur, quem aemulari posse desperamus. Itaque si alio traducere liceat celebrem illam, atque aenigmati similem, Hesiodi sententiam: *Dimidium plus toto*; ea, opinor, aptari in praesentia posset Mazochio, cui suum opus dimidiatum, nec facile a quoquam perficiendum, plus admirationis peperisse videtur, quam integrum atque absolutum.

XII. Sed nunc tradenda ratio est, quamobrem editionem tertii in Kalendarium voluminis, jampridem parati, auctor ad annum 1755. distulerit. Igitur ita se res habuit. Forte inter Canonicos & Hebdomadarios Metropol. Ecclesiae Neapol. suscitata e levissima occasione controversia, paullatim incalescentibus animis, in acerrimam disceptationem eruperat. Et Hebdomadarii quidem narrabant, duas olim exstitisse Neapoli Cathedrales Ecclesias, Graecam nimirum ac Latinam; & illud addebant,

se

se in locum Graeci Capituli, ut Canonicos Latini, successisse; ideoque utrosque dignitate pares esse reputandos. Contra Canonici aegre ferebant, secum aequari velle Hebdomadarios, quos sibi in Ecclesia operantibus famulari, exploratissimum erat; quare indignabantur, quod qui conscii suae conditionis erant, jura praestantiorum affectarent. Haec autem summa controversiae fuit; quae in Foro Neap. ac Rom. ea contentione fuerat in utramque partem ventilata, ut jam veri vestigia, altercationum aestu agitata, non amplius apparerent. Itaque persuasum tunc vulgo fuit, eo inclinaturam victoriam, ubi adfuissent patroni, majore fide atque auctoritate praestantes. Quocirca Canonici Mazochium, per quidquid ei carissimum ac sanctissimum esset, exorant, uti periclitantibus Collegis iret suppetias. Quamobrem is, suspensa manu e tertio in Kalendarium volumine, aegerrime quidem, attamen intento studio, causam defendendam suscepit. Ac primum telam, quam Hebdomadarii artificiose orditi fuerant, retexens, necessariis argumentis demonstravit, unum semper Neapoli praefuisse Episcopum, eumque Latinum: urbem autem Neapolim jam inde ab rei Christianae initiis evocatam ad Civitatem Romanam fuisse: deinde primam Hebdomadariorum originem aperiens, eam nec antiquam, nec valde luculentam ostendit. In hac autem controversia adversarium acerrimum habuit Josephum Assemanum, virum in re litteraria magni nominis, secumque vetere amicitia & consuetudine conjunctissimum. At amicum hostili, non dicam odio ac saevitia, sed apparatu irruentem, eloquentissime exagitavit; & quidem felici successu; namque lis pro Canonicis dijudicata fuit. Sed in eo quidem certamine vicisse, susque deque tulit; decertasse vero, ingenti & sibi labori, & ceteris admirationi, fuit.

Pro-

Profecto nemo in urbe nostra fuit, qui commiserans senem septuagenarium, ad excutiendas ferme innumeras aevi infelicissimi chartas (ignoratum antiquitati poenae genus) damnatum, exsecratus haud sit primam excitatae controversiae originem; simulque admiratus, qui potuerit is ex lutulenta scriptionum barbarie tantum auri colligere, & apposite *in Dissertationem de Cathedrali Neap. semper unica* conferre; quam tandem fractis prope viribus edidit anno MDCCLV. Quo labore perfunctus, statim nulla interjecta mora, se se ad intermissum Kalendarium convertit; ac revocatis rerum scribendarum paene dilapsis imaginibus, extremam manum tertio volumini imposuit.

XIII. Porro senem ab occupatione Capitulari quiescentem, quis prior occuparet, ferme ejus periculo certatum est; parumque absuit, quin sua causa vetus inter Cardinalem Spinellum, & Equitem Carolum Guevaram e Ducibus Bovinensium, benevolentia frigesceret. Nam Cardinalis quidem contendebat, debere Mazochium in reliquum Kalendarium Neapol. commentationes, quas auspiciis suis inchoarat, ad finem usque deducere: contra Eques, hinc animo reputans operis peragendi diuturnitatem; hinc indignum esse ratus, ut diutius differretur expectatio Regis Caroli, cui se Tabulas aeneas Heracleenses, Mazochii cura explicatas, propediem oblaturum praedixerat; summo studio flagitabat, ut sibi potius, quam cuivis alii, operam esse locandam oporteret. Re quidem vera Spinellus ante capti temporis praerogativa potior erat; sed Guevara sponsionis gravitate vincebat. Quamobrem ut utriusque ratio haberetur, necesse erat, ut quisque de suo jure aliquid decerpi proportione sineret. Ac profecto consilia media, si umquam alias, hic quidem certe placuerunt. Itaque Ma-

 zo-

zochio, pro perpetuo in reliquos sex Kalendarii menses Commentario, praescripta a Spinello fuit Dissertatio, in qua recenseret Sanctos Ecclesiae Neapol. Episcopos; atque eos praesertim ornaret, quos nunc quidem cultu publico exsortes, at olim, ut quosvis alios Dei amicos, habitos Neapoli fuisse, per Kalendarium innotesceret. Huc nimirum tota Archiepiscopi Spinelli pro absolvendo Kalendario Neapol. spectabat sollicitudo, ut per ejus tabulas exploratissimae fidei suos ipse decessores ad pristinam culturam restitueret: & ipse jam, hujus vetusti monumenti auctoritate plane persuasus, marmoreas Sanctorum Praesulum imagines in pilis Cathedralis Ecclesiae ritu sollemni dedicarat. Horum igitur omnium acta ut continuo a Mazochio in unum colligerentur, simulque cultus vindicaretur, Spinellus obtinuit; & quidem bona cum Guevarae gratia. Namque labor hic succedaneus laboris multo diuturnioris, eo locabat Mazochium, ut & brevi satisfacere Spinello, & citius Guevarae desiderio posset occurrere. Itaque edidit anno MDCCLIII. *Dissertationem de Sanctis Ecclesiae Neapolit. Episcopis*, summo quidem favore a Cardinali Spinello, necnon a Benedicto XIV. Pontifice Max. exceptam; sed ea celeritate (nec enim dissimulandum est) exaratam, ut auctor, viam leviter presso vestigio percurrens, quasi alio properasse videatur.

XIV. Nempe quamprimum aggredi anhelabat duas aeneas tabulas Heracleenses, quarum una Graece, altera Graece pariter in adversa parte, at Latine in aversa exaratae, rerum hujusmodi amatoribus delicias ferme inexhaustas parabant. Et Graecae quidem inscriptiones remotissima antiquitate sese commendabant; Latina vero argumenti gravitate praestabat: complectebatur

enim

enim Syllogen legum Romanarum, in quas populi, qui consequi civitatem Romanam vellent, fundi pro more fiebant. Porro hae Tabulae ex eo *Heracleenses* vocantur, quod in agro Heracleae, celebris in Magna Graecia oppidi prope Tarentum, forte detectae fuerant; & cum in alias atque alias manus incuriosius incidissent, postremo acrem aestimatorem nactae sunt Equitem Carolum Guevaram, politioris litteraturae studiosissimum; qui ingens Tabularum pretium admiratus, iisque dignum pro merito hospitium ornare satagens, a Clementissimo Rege Carolo impetravit, ut in Regium suum Herculanense Museum inferrentur. Verum ille, antequam ea deductio fieret, curavit, ut inscriptiones omnium praestantissimae a Philologi, cui omnium opinio primas deferebat, Mazochii scilicet interpretatione & commentario nobilitarentur. Nihil huic certe jucundius ea occupatione accidere poterat; sed ante captis pensis eo usque dilatus est, ut devexa tandem aetate voto suo potitus sit. Igitur manum operi, cum licuit, libentissime admovit; moxque veluti in altum invectus, circumspecta rerum tractandarum vastitate, dixit: *Si hae Tabulae mihi ver aetatis agenti, expoliendae obtigissent; profecto hoc unum colere, ceteris supersedere, voluissem*. Attamen id aetatis homo illud onus succollavit, ad cujus conspectum florentibus alii viribus exhorruissent. Interpretaturus enim Graecas epigraphas, quae vetustiore Dorica dialecto loquuntur, quantum laboris exhauserit, ii solum judicare poterunt, qui sese in hujusmodi stadio exercuerint. Quot vocabula Graeca ignotae adhuc notionis in apricum sua sagacitate eduxit? Quot locos glossographi Hesychii prope conclamatos ad vitam restituit? Mitto nunc dicere illius aetatis ritus, sacra, leges, pa-

cta, rei agrariae (hujus enim argumenti ſunt Graecae inſcriptiones) obſcuriſſima capita ; quae omnia diſerte eruditeque perſecutus eſt. Ad Latinam vero ab eo illuſtratam quod attinet, inſcriptionem ; ea cum ſit legum Municipalium Pandectes, facile per ſe quiſquis intelliget amplitudinem tractationum , ſimulque arduam diſſerendi provinciam. Nec ſolum difficultates, quae ultro e ſerie interpretationis conſequebantur, ad vivum reſecuit; ſed & alias pro re nata ſpinoſas quaeſtiones facili manu tractavit. Namque in Origines Italicas excurrit ; ac prima Tyrrhenorum huc ex Oriente advenientium lineamenta, adhuc in antiquis nummis ſpirantia, feliciter inveſtigavit. Digna quoque eſt , quae in partem laudis veniat, exquiſita, & maxime ad unamquamque rem appoſita elocutio. Sane cum ibi multiplicia, eaque diſſita argumenta ſint pertractata; mirum eſt , auctorem omnibus idonea verba ſententiaſque accommodaſſe , adeoque propria, ut diſertiora ab eo, qui diu ſit in ſingulis exercitatus, nequicquam ſperaris . Quamobrem ſi quis ejus in Tabulas Heracleenſes Commentarium , quod anno MDCCLIV. prodiit, eſſe dixerit locupletiſſimum univerſae eruditionis promptuarium , profecto judicii nimis affectati reprehenſione vacabit . Sed & operi jam edito major acceſſit ex comparatione commendatio . Altera enim ex Tabulis Heracleenſibus, nimirum ea quae hinc Graece, hinc Latine decurrit, forte in duas partes diſſiluerat ; unaque Neapoli manſerat, altera in Britanniam (unde poſtea Regis Caroli providentiâ redux, cum Neapol. complemento coaluit) aſportata fuerat . Fragmentum autem Britannicum ingenia duorum illuſtrium virorum exercuit, Michaëlis Maittairi , & Caroli Conradi ; quorum ille eximia Graecae litteraturae, hic Ju-

Jurisprudentiae laude florebat. Mazochius vero, ut universus Graecae-Latinaeque orationis contextus haberetur, exorsus a Britannico, unde initia utriusque inscriptionis petenda erant, tum postea in Supplementum Neapolitanum commentatus est. Hac autem occasione tum Maittairi in Graecam, Conradique in Latinam epigraphen; tum suas juxta animadversiones apposuit: quibus simul una comparatis, facile apparuit, quantum Mazochianae alteras antistarent. Quo minus porro mirandum est, si Vir Cl. Carolus Le Beau a Secretis Academiae Parisiensis, cum Mazochio florentissimae hujus Societatis nomine de hoc opere colloquens, eum *totius Europae litterariae miraculum* salutarit.

XV. At vero senem a colligendis hac tempestate plausibus statim secuta Stiltingii importunitas avocavit. Stiltingius natione Belga, vitae instituto Jesuita, omnino Italis obscurus homo; hoc uno facinore nobilis, quod cum Viro nostro longe praestantiore sese componere, atque, ut ita dicam, metiri voluit. Sed res ut plane intelligatur, ab initio repetenda est. Ediderat, ut ante dictum est, Mazochius ad calcem primi voluminis in Kalendarium Neapolitanum *Acta Hieromartyris Januarii*, quae exscripta e Codice quodam Bononiae, ad discrimen Vaticanorum ejusdem Martyris Actorum, *Bononiensia* vocavit. Haec autem Acta latina, soloecismis quidem lacunisque non paucis faedantur; sed quia graecismis ad fastidium usque abundant; acutissime Mazochius conjecit, ex antiquiore Graeco archetypo latina fuisse facta ab eo, qui re vera neutram linguam satis probe calleret. Atqui isthaec, ut ut inconcinna squalent, simplicitate tamen sua satisfaciunt; non rhetoricantur, sed ut quaeque res gesta fuit, ita exponitur; non desaeviunt, ne-

neque tragicis illis efferantur ſpectaculis, quae leguntur quidem in *Vaticanis*, at viris emunctae naris probari neutiquam potuerunt. Quocirca Mazochius haec Acta unice commendavit; & accuratiſſime caſtigata, elimataque vulgavit. Simul ac Bononienſia prodierant, apud cordatiores quoſque plurimum fidei a Vaticanis decerptum eſt: quibus jam fama periclitantibus auxilio venit e Belgio Jeſuita Stiltingius. At ea tueri Belga non potuiſſet, ni prius Bononienſia profligaſſet: quare hoc ſibi primum negotii dedit, ut haec quoquo pacto concuſſa dejiceret: id quod ei infeliciſſime ſucceſſit. Poſtea in Vaticana excurrit; eaque, ut ornatiora, rerumque ſtupendarum lautiore apparatu inſtructa laudavit. Ac denique in Mazochium, quem etiam inofficioſe tractavit, vocem, quantum potuit, intendit; quaſi qui parum honorifice de noſtro Martyre ſenſiſſet: fortaſſe quod Belga ſuſpicaretur, plurimum e gloria Martyris fore delibandum, ſi is per certamina minus portentoſa fidem Chriſti ſuo ſanguine obſignaſſet. At vero Mazochius oblatrantis Jeſuitae vocibus adeo non eſt deterritus, ut priſtinam ſuam ſententiam in *Vindiciis Actorum Bononienſium*, anno 1759. publicatis, novis praeterea argumentis roborarit; Stiltingiumque obtrectantem incredibili vi eloquentiae perſtrinxerit. Qua in re, quantum acumine ingenii valeret, ſi uſquam alias, hic quidem certe patefecit. Nulla enim criminatio contra Bononienſia a Stiltingio intentata fuerat, quam non diſerte pariter ac nervoſe depulit: criminatorem vero ipſum pro Vaticanis digladiantem, ſic undique circumvenit, ut ad extremum proſtraverit. Dignum ſane opus, in quo eloquentiae robur cum argumentorum pondere certat; ſimulque modeſtiae, quam jure a Jeſuita flagites, religioſiſſime litatur.

Quod

Quod vero in hisce Vindiciis fortasse desideres, hoc unum est; ordo concinnior. At in hanc partem peccatum ab eo est, quod inurbanam Stiltingii lucubrationem suis ipse oculis legere non sustinuit; sed accusationis capita, quae eluenda essent, ab amicis aut descripta, aut recitata non uno tempore habuit. Et interrogatus, eccur ipse a legendo Stiltingio abstinuisset, respondit: *Ne ex ejus lectione, veluti ex affrictu quodam, intemperanter ignescerem.*

XVI. Quod autem tempus ab editis Heracleensibus Tabulis ad initia Stiltingianae vexationis interfuit, haud a labore vacuum Mazochio deciderat; sed totum ab eo fuerat in obsequium gratiamque Regis nostri Caroli traductum. Forte ex Herculanei effossionibus extracta fuerat ingens papyrorum, seu convolutorum librorum copia; quae instruendae bibliothecae paene suffecisset. Ea res improvisa, atque omnium vota excedens, Europam excitavit; sed maxime Regem extulit, qui non mediocrem e suis sumptibus, quos in eruderandum Herculaneum, jam Vesuviana sub Tito Caesare clade sepultum, profuderat, se collegisse fructum arbitrabatur, si per haec volumina, nunc primum in lucem prodeuntia, possent liberalia studia juvari. Quare Mazochio non per codicillos, uti mos Regius est; admonito, sed accersito coram ipse Rex ad majorem inspirandam alacritatem recta demandat, ut Herculanensium papyrorum fragmenta describeret, atque interpretaretur. Namque volumina non erant hujusmodi, quae facile, uti sperabatur, evolverentur: quin imo statim ac iis evolvendis admotae sunt manus, ob animadversas insuperabiles difficultates animi conciderant: quandoquidem ea, quae in humido solo jacuerant, plane emucida tabuerunt; quae vero

ro in arente pulvere, sic obriguere, ut vel tantulum flexa, in vitri similitudinem dissilirent. Attamen industriâ superante vitia naturae, nonnihil effectum est, & fragmentum haud mediocre e papyro Graece perscripta reservatum, omnium animos exhilaravit. Interpretatus hoc est Mazochius: & quoniam spes recuperandi alia fragmenta affulserat, jam animo conceperat, hujusmodi frusta quae subinde colligerentur, sub titulo *Herculanensis Bibliothecae Spoliorum* producere. Interim huic speratae Collectioni praeire voluit Dissertationem, in qua de ultimis Herculanei, ac vicinarum urbium antiquitatibus commentatus est. Ibi inter alia subtiliter ab eo excogitata eminet ignivomi Montis *Vesuvii* veriloquium in Orientali voce, quae *ignem* notat, investigatum. Qua profecto etymologia docemur, nobilem hunc Campaniae montem diu ante Romana tempora, tum cum Orientalium examina veterem Italiam insidebant, arsisse. Hanc autem Dissertationem Latine, uti suus erat mos, elucubravit; sed a Francisco Serao, vetere amico, exquisitique ad ea studia sensus, obtinuit, ut elegantissima manu sua Italice verteretur. Itaque utroque idiomate concinnatam Mazochius Regi Carolo manu scriptam tradidit, ab eoque consecutus est insignia Regiae benevolentiae testimonia; tantam vero fidem atque existimationem, ut nihil posthac, quod ad effossiones Herculanensium antiquitatum spectasset, Rex inconsulto Mazochio gereret; nihilque inde eruderatum fuerit, de quo non ejus judicium exquireretur. Mazochio autem paratissimum Regi Carolo obsequium, majori non solum honori, sed etiam utilitati fuit. Nam ex quo primum fuit in conspectum gratiamque Principis adductus, Regiam munificentiam expertus est, annua sibi pensione, qua senilis ejus

ejus aetas tractari mollius posset, attributa. De qua largitione cum deliberabatur; Mazochius egregium benevoli erga Nicolaum Ignarram animi sui facinus edidit. Hic a prima aetate sedulam illi operam navarat, ab ejusque latere fere numquam discesserat: ac vicissim nullo familiarius, quam hoc adolescente, senex utebatur. Quare is nactus remunerandi juvenis opportunitatem, Regem obtestatus est, ut e liberalitate, quam sibi destinarat, partem resecaret, & Ignarrae assiduo laborum suorum comiti, addiceret. Carolus tamen Rex, rarissimam virtutem senis admiratus, nihil illi detractum voluit; & insuper, quod huic daretur, adjecit.

XVII. Interea Regi defertur, Mazochium laboriosas in Sacram Scripturam notationes jampridem collegisse; quas perennibus distractus occupationibus publicare ad hunc usque diem distulisset: dignas eas esse, quae ad majorem Sacrorum Voluminum illustrationem prodirent; ac proinde Principem religiosissimum decere, sua ut auctoritate uteretur, eoque locaret hominem, ut ei satis otii, & facultatis ad editionem foret. Haud plurimis verbis opus fuit. Namque Carolus praeter egregias animi dotes, atque artes regnandi, quae eum supra ceteros Principes extulerunt, singulare studium erga Christi Ecclesiam fovit; cogitationesque suas ad eam vel propugnandam vel augendam semper intendit. Quare Mazochium obviam sibi factum admonuit, ut confecta re, quam tractabat (tunc enim erat refutando Stiltingio occupatus) suas in Sacra Biblia observationes, quas domi premebat, sine mora in lucem emitteret: id quod ei Rex clementissimus biduo antequam in Hesperiam, capessendi Hispaniarum regni caussa, navigaret, iterum inculcavit; addiditque, choragium ad ornandam editionem

necessarium, ei in Regio typographio non defuturum. Itaque Mazochius voce Regia confirmatus, ad Biblica studia tandem aliquando reducitur, grandaevus jam, ac viribus prope collapsis. Adde, quod Adversaria, quae in suis forulis delitescebant, non eo usque elimata fuerant, nihil ut praeterea in iis desideraretur. Attamen recollecto spiritu, schedisque in ordinem redactis, & cura majore expolitis atque amplificatis, anno MDCCLXII. primum edidit volumen *Spicilegii Biblici*, auctore Mazochio dignissimum, plurimis ac laboriosis dissertationibus locupletatum; quemadmodum sunt illae *Silvae Phalegicae*, ad calcem hujus voluminis adjectae, in quibus explicatissime de Orbis divisione sub Phalego instituta, agitur. In quo spinosissimo argumento totas ingenii vires exseruit; & quantum sibi supererat igniculi, veluti ex suismet favillis excutiens, accendit. Quamobrem hoc verissime tunc ab eo pronuntiatum fuit, se in *Silvas Phalegicas*, quantulum sibi memoriae reliquum fuerat, prodegisse. Ac revera qui primum volumen hujus Spicilegii cum secundo, quod prodiit anno MDCCLXVI. contulerit; profecto quantum alteri alterum praestet, facile intelliget. Duobus hisce voluminibus complexus est observationes in Vetus Testamentum; & ferme jam paraverat, quas in Novum ederet: at vitio mentis impeditus, supersedit. Nec ultra quid aliud ab eo consecuta est respublica litteraria. Nam senio & continuatione laborum debilitatus, quadriennio antequam decessisset, adeo memoria excidit, ut librorum ipsorum, qui magno sibi labore steterant, auctoritatem defugeret; eosque ab alio antiquiore Mazochio elucubratos diceret. Amicorum, quos etiam carissimos habuit, plane oblitus est, praeter paucos, qui eum quotidie salutatum venerant; & hos etiam suo quemque nomi-

mine appellare, ad extremum dedidicit.

XVIII. Attamen nihil ex antiquis muniis, sic ferente naturae ipsius habitu, praetermisit. E lecto valde matutinus surgebat; & persolutis, quae erant pietatis officia, protinus ad pluteum adsidebat. Saepissime visus est, tres quatuorve horas continuas, scribendo aut pervolutando libros impendisse; tametsi quid scripsisset, legissetque, nec sibi nec aliis ratio constaret. Quam consuetudinem, pristinae patientiae indicem, ad extremam usque vitae tempestatem retinuit: & cum sibi damnosus quid obstinate peteret, quod concedi impium fuisset; data opera ei liber objiciebatur legendus, ut per eam occupationem ab exitiali postulato deflecteretur. Namque praeter illapsam omnium rerum oblivionem accessit etiam perturbatio rationis; qua aestuante id sitire atque esurire solebat, quod nec potando neque edendo erat. Et facile sua fata maturasset, nisi admiranda Philippi, fratris filii, pietas aetati imbecillae succurrisset. Hic ab ipso patruo ad omnem litteraturae, & honestatis speciem edoctus fuerat, ab eoque vehementer amatus. Sed vicissim quantum juvenis senem redamasset, ex eo palam fit, quod ille, etsi a vitae suae in foro exercitae ratione, liberalibus disciplinis, & in Romano jure peritia, ad capessendam rempubl. invitaretur; tamen exemplo rarissimo cursum fortunae suae intercipere, quam patruo tali tempore deesse, maluit: quamobrem valere jubens quaecumque ab eo studio pietatis avocarent, domi se continuit, ut unice seni sanctissimo vacaret: cui quidem dies noctesque ita advigilavit, ut majorem amantissima nutrix alumno sedulitatem ostendere non potuisset. Neque solum prospexit, ut nihil patruus alicunde detrimenti caperet; sed etiam curavit, ut munde eleganterque vi-

veret. Namque senex per totum triennium constanti intemperie vexatus expugnari nequiit, ut cubitum concedens, vestimenta deponeret: quae tamen sibi interdiu mutari, non valde repugnabat. Lavari, aut barbam sibi radi, aegerrime ferebat, nimiam culturam corporis Ecclesiastico praesertim seni, indignam esse praetendens. Semel atque iterum cochleari colligens carbunculos accensos, veluti quid esculentum, igne jam mitigatum, in buccam, nisi fuisset opportune deterritus, injecisset. Magnum sane imbecillitatis humanae in homine praestantissimo documentum, Hac tamen capitis destitutione laboranti non raro antiqua virtus rediit; & dicta aut responsa ab eo sunt prolata sapienter. Cum stulte a quodam beatus ex eo praedicaretur, quod ei, lectulo in bibliotheca strato, mediis libris indormire liceret: *Atqui beatus ille est*, respondit, *qui libris advigilat, non qui indormit*. Et cum aliquando tremor manibus incidisset; in eas titubantes animadvertens, *Eja quiescite jam*, dixit, *satis adlaborastis*.

XIX. In hujusmodi statu, ob interceptas animi facultates miserando, duravit Mazochius ad annum usque MDCCLXXI. ceterum adhuc robusto corpore vigebat. Etenim nec firmitate stomachi laterumque, nec vastitate vocis destitutus ad hanc diem fuerat: exquisitis etiam ad videndum audiendumque sensibus utebatur. Quam sane firmam constitutionem ipse debebat ante actae vitae temperantiae, quae vires incolumes tradiderat senectuti. Media vero anni praeteriti aestate (quae tempestas fere semper infesta ei fuerat) debilitari stomachus, objectosque cibos non avide, ut antea, appetere; mox ei crura immodice intumescere sunt visa. Ex neutro autem incommodo quid diri portendi putabatur; quandoqui-

quidem ſuperioribus annis idipſum ei uſuvenerat: ſed adventante autumnali tempore ſtomachus corroborari, & crura exſicceſcere ſolebant. Sed hoc anno res contra expectationem cecidit: namque faſtidio ciborum magis magiſque ingraveſcente, ruptoque crurum oedemate, occurri nequiit, quin gangraena erumperet; quae celerrime depaſcens, eum biduo abſumpſit. Pridie quam ſecuta mors eſt, cum eam omnia jam impendentem minarentur; Nicolaus Ignarra, veritus ne in ſolitudine noctis quid laevi accideret, ab ejus latere diſcedere nolebat; eamque voluntatem ſuam Philippo Mazochio, ratus a ſene non intelligi, palam ſignificarat. At ille ad utrumque ea de re colloquentes converſus, haec verba ſatis memoranda, fideique ac ſpei in Divinam Providentiam plena protulit: *Ne mea cauſa trepidetis. Qui me Deus condidit, is mihi abeunti proſpiciet*. Simul ac dies ſequens illuxit, extrema Eccleſiae Sacramenta collata ſunt. Paullo poſt Ignarra advenit; ac vultum prolapſum, vocem debilitatam, dejectaſque vires animadvertens, eo uſque contineri nequiit, quin ei lacrimae coram erumperent. Non latuit ſenem, qui ab eo cauſam luctus ſciſcitatus eſt; & cum nullum reſponſum certum ſibi reddi cerneret, *Rem totam*, ait, *intelligo mi Nicolae: Ego quoque te, ut mater filium, ex animo complexus ſum*. Quae ſincera animi denuntiatio uberiores ab Ignarra lacrimas elicuit. Huic porro plorandi finem nullum facienti, ille animos fecit, & ut aliquando quieſceret, hortatus eſt: tum illud addidit: *Cura ut haec in Eccleſiae commentariis ſcribantur: Alexius Symmachus Mazochius obiit*: quod mandatum etiam nocte praeterita Philippo ſuo ſemel atque iterum dederat. Ex quo autem morbi vis invaluerat; a pluteo, ubi adſidere ſolebat, haud umquam diſceſ-

fcessit. Hic tum sedentem ac placide compositum, nonnisi venerabundus aspexisses: nam praeter oris gravitatem, honestumque totius corporis habitum, ea vernabat in fronte tranquillitas, ut haud dubie appareret; ipsum enavigato mortalis vitae freto, in proximo esse, ut in immortalitatis malaciam inveheretur. At viribus paullatim deficientibus, pridie Idus Septembres anni MDCCLXXI. Naturae, quod unum restabat debitum, reddidit; namque antea dum fuerat, casta innocentique vita Legibus, ac doctis editis operibus Litteraturae, cumulatissime satisfecerat.

XX. Praeter enim ea, quae enumerata sunt opera, multa alia pro re nata scripsit ediditque, non minori adprobatione plausuque excepta. Hortatu Caelestini Galiani, Capellani Majoris Regis Caroli, *Dissertationes Tyrrhenicas*, Latine more suo elucubravit, quae Italice aliena manu redditae, anno MDCCXLIII. Romae prodierunt. In obsequium Cardinalis Quirini, qui nonnihil de Corcyra scripserat, *Schediasma de antiquis Corcyrae nominibus* excudit: eique ipsi nuncupavit Diatribam de *Diptycho Quiriniano* ac *Brixiano*, deque *Graeco Prophetarum Codice Chisiano*: quo plura scitu jucunda de vetusta parandi compingendique papyros, & scribendi ratione, congessit. In Etymologicum Vossii Neapoli recusum, contulit luculentam symbolam; non solum emendatis, quae secus deductae videbantur, originationibus; sed etiam plurimis aliis, mollius ac felicius euntibus, etymologiis expositis. Praela etiam Veneta exercuit, quorum typis ejus Scriptio *de Publicis* & *Publiciis* repraesentatur. Dominico Georgio ab intimo Benedicti XIV. Pont. Max. facello, consultus, Epistolam scripsit; in qua suam de vetusta inscriptione lectu ardua sententiam aperuit:

ruit: quam a nonnullis improbatam, graviter curis posterioribus, venusteque propugnavit. Exstant quoque ejus Epistolae ad Felicem Sabatellium Astronomiae in Academia Neapol. Professorem, *De Graeca Inscriptione in poculo Pseudo-Socratico exarata*; & ad Jacobum Castellum ICtum Neapol. *De Mutilae expugnationis historia*. Et Epistolae quidem, si quas nunc editas supputaris, haud multae ab eo scriptae comperientur; at vero si is earum, quas in amicorum gratiam de variis litteraturae argumentis consulentium, exaravit, adversaria sibi reservasset; profecto alias plures admetiremur. Orationes funebres duas pro suggestu duarum illustrium Ecclesiarum Cathedralium habuit; quarum primâ Capuae Cardinalem Caracciolum ejus Vrbis Archiepiscopum, alterâ Neapoli Clementem XII. Pont. Max. more majorum laudavit. Composuit etiam carmina non pauca, venustate, elegantia, ac lepore affluentia: Inscriptiones vero, cum marmori mandatas, tum in temporariis molibus expositas, tot tantasque, ut ad justi voluminis modulum accedant. In Polybium, Ciceronem, Livium, Historiaeque Augustae Scriptores, Spicilegia adnotationum MSta reliquit. Oscae Inscriptionis causâ, a se illustratae, plurima de Tyrrhenia Campaniae disseruit. Partem aliquam Tabularum Iguvinarum interpretatus est; praeceptionesque, queis cetera expedirentur, tradidit. Linguam Latinam quamplurimis novis vocabulis, ex antiquarum inscriptionum thesauro collectis, locupletare destinarat. Postremo Dissertationes sacri profanique argumenti, adeo multae in ejus bibliotheca premuntur, ut si catalogus hic pertexeretur, verendum esset, ne lector plus aegritudinis ex earum desiderio, quam voluptatis ex pleniore Mazochianorum laborum cognitione, caperet.

XXI.

XXI. Tot autem, tantis, tamque diligenter elucubratis operibus haud certe suffecisset; nisi ei summa temporis parsimonia, affluentem ad id otii usuram peperisset. Totus enim suae vitae cursus nonnisi vehemens ac perpetua lucubrandi contentio fuit; adeo ut ad id unice esse a natura factus videatur. Hinc, assuetudine quoque in habitum conversa, factum est, ut & majore ipse voluptate impetuque ad litteraria, quam improbus aleator ad ludicra negotia, ferretur; & nihil ei contra molestius accideret, quam ab sua occupatione vel tantulum interpellari. Et quidem nullum horae momentum temere sibi abire passus est; ac subsecivum adeo magni pendebat, ut insignem jacturam fecisse crederet, si disperdidisset. Quid quod nec ipsas ambulationes sibi otiosas decurrere sustinuit? Enimvero numquam ei defuit, quod in id tempus agere reservasset: praesertim Capuae cum moraretur, ubi secretiora ad apricandum spatia erant, plerosque poëtas Graecos ac Latinos deambulans perlegit. Ac sicubi amicus obviam factus admonuisset, ut eo saltem tempore relaxationis otii jucunditate frueretur, objecta illa Pliniana exprobratione, *Poteras has horas non perdere*, sese apposite purgabat. Eodemque temporis redimendi studio sollicitus, peregrinationes aut numquam, aut rarissime, suscepit. Quotannis ab aestate media ad autumni initia, salubrioris caeli respirandi causâ, in suburbanum aliquod praedium concessit dormitum: & quamdiu Capuae substitit, ad Sanctum Priscum; Neapoli, ad Seminarii Arenulanum divertit. Vtramque autem villam ceteris antepofuit, tum ob salubritatem, tum maxime ob loci propinquitatem: eo enim concedere praecipiti jam die, atque inde caelo vix albente remeare cito ad sua in urbe munia poterat. Namque hoc etiam

etiam ad ultimam senectutem retinuit, ut incerta adhuc luce e culcita prosiliret; & aliquando amicum increpantem, cohortantemque, ut liberaliori somno ad lucem indulgeret, hac interrogatione retardavit: *Quid, sodes, Demostheni dixisses, id maxime praecaventi, ne a ferrariis fabris, ad opus omnium maturissime surgentibus, anteverteretur?* Cum vero in bibliothecam suam sese abdidisset, principio ad pluteum sedebat; sed mox hoc libris jam occupato, ceteros quos tractaturus erat libros, super cubili, aut in solo, explicare consuevit: itaque prout ei usuvenerat, vel genibus innixus, vel humi procumbens, integras horas lectioni aut scriptioni tribuebat. Scripturus quae adnotavisset, nunquam chartam mundam adhibuit; affirmate professus, sibi omnino haesisse aquam, cum exarare in mundo suscepisset. Chartas igitur obvias quascumque calamo subjiciebat; ac si quid addere, scriptave aliter texere, vel partem retexere voluisset; illam ipsam chartam, qua desecando, qua schedulas margini hinc atque hinc glutinando, prodigialiter variabat. Quamobrem glutinis vasculum scribenti semper adfuit; & forte cum amicus intimae admissionis, admiratus ejus in lucubrando celeritatem, *felicissimum scriptorem* salutasset; ipse argumentum laudis artificiose alio detorquens, intentoque ad id vasculum digito, *Rectius*, inquit, *mihi crede, dixisses glutinatorem*.

XXII. Prosperiore senex, quam junior, usus est valetudine. Adolescens laboribus immodicis exercitus, saepe de stomachi cruditate doluit. Sanguinem quoque non parce exspuit juvenis; & ne ea quidem dira specie deterritus, sibi parcere didicit. At haud ita postea tanta capitis debilitatio secuta est, ut plane a legendo scribendoque totum biennium volens nolens abstinuerit: quo tempore

 pore

pore jocose dicere solebat, mirari se, quî tam repente, ac sine suo vitio, in *Acephalorum* errores incidisset. Ferme sexagenarius igne sacro, medium corpus ambiente, infestatus est. Quatuor supra septuaginta annos natus triduano ac molestissimo singultu pulsatus, ad id discriminis adductus est, ut eo se exanimatum iri crederet; ac sane conclamatum fuisset, ni quarta lux laboranti attulisset tranquillitatem. Praeter autem has aegrotationes, quae si ancipites ac periculosae fuerunt, diuturnitate; si diuturnae, periculo caruerunt, firmam ceteroquin a natura consecutus est constitutionem, ad labores ac vigilias habilem; quam tueri etiam studuit tum rerum omnium, quas obesse senserat, fuga; aequabilique ac temperato vitae genere; tum frugali victu, quem per quadraginta annos nunquam variatum capere consuevit, inclinata ad vesperam die; ut mensâ serius dilatâ, plus otii redimeret, quod lucubrationi daret. Namque a prandio ad primas lucernas neque scripsit, neque legit quidquam; sed interea vel amicorum, si qui aderant, consuetudine uti; vel chartas ab se recens exaratas simul aptare; librosque passim effusos, suo quemque loco reponere consuevit. Atque aegre tulit, si quis grandaevum senem, nunc humi stratos libros colligentem, nunc se hac atque illac vehementius jactantem, miseratus, auxiliarias manus conferre voluisset: *hujusmodi* enim *conatum in qualiscumque gymnasticae studium sibi reservasse* dictitabat. Medicamenta fere nulla gustavit praeter rhabarbarum; cujus moderatam quidem portionem in singulos prope dies mandit, ad sollicitandam alvi pigritiam; duplo vero majorem adhibuit, cum pituitam erumpere praesensisset: hoc enim pharmaco illabenti rheumati, & quidem utiliter, occurrit. Praeterea illud etiam notatu dignum est, ipsi pulsum arteriarum, cum recte haberet, in-

intermisisse; aequato vero spatio micuisse, cum febriret: imo numquam eurythmia major, quam in extrema ejus valetudine, animadversa est. Staturae justae fuit, appositae ad dignitatem; quamquam ob nimis maturatam humerorum incurvationem nonnihil imminutae. Itaque praesagium illud, quod Plinius ex Aristotele retulit, *longae esse vitae incurvos humeris*, in longaevo Mazochio confirmatum est. Capitis non exigua moles ac rotunditas; latissima frons, plurimis rugis, aeque ac facies, asperata; supercilium laevum altero elatius; & labium inferius nonnihil pendulum, evidenter eum a ceteris, perspicueque distinguebant. Color, quamdiu ipse sub labore gemuit, pallidus; at cum vitio mentis cessavit, sanior atque etiam rubicundus. Latum pectus, ac respirandi viae faciles liberrimaeque, ut citra anxietatem loqueretur, etiam dum scandere festinasset. Brachia torosa; ac manus adeo crassae, ut pugilem aptius decerent. Ceterum tota oris species, habitus, incessus, vestimenta denique ipsa, ad tantam erant composita dignitatem, ut externo etiam apparatu tueretur opinionem eam, quam apud omnes de virtute sua, ac prisca severitate merito concitarat.

XXIII. Celebritatem sui & generis & nominis, quantum alii contra solent affectare, declinavit. Cuidam Mazochio, municipi civitatis Vrbevetanae, viro generoso (qui ex domesticis commentariis eruerat, Mazochiam familiam Vrbevetano in Capuae viciniam fuisse traductam) gratulanti secum de comperta consanguinitate, principio quidem officiose respondit; at vero cum iterum atque iterum ad conferendas ea de re notitias invitaretur; reprehendi negligentia scribendi, quam communis prosapiae illustrationi adlaborare, maluit. Cum Cardinalis Quirinus a Benedicto XIV. Pont. Max. enixe flagi-

taffet, ut Noster virtutis causa in Collegium Cardinalium cooptaretur; & amici cohortarentur, ut illi gratias, sibi non inutiles futuras, ageret; detestatus est illorum consilia; atque ad Cardinalem scribere, etsi antea frequenter consuevisset, tamdiu intermisit, donec illum eo studio supersedisse intellexit. Nemo umquam honores ambientem deprehendit, fastidientem universi vidimus. Quaecumque vero munera vel ornamenta consecutus est, ea secretum domesticorum parietum custodienti, neque opinanti, collata sunt. Atque ex eodem delitescendi studio fluxit, ut cum per dignitatem suam uti insignibus licuisset; ipse tamen sic indutus prodiret in vulgus, vix ut a gregario Sacerdote discerni potuisset. Nihil aeque molestum tulit, quam a quoquam domi non alia, nisi sui videndi causa, adiri. Flecti nullo potuit modo, ut pingi pateretur; nec nisi biennio antequam e vita discederet, neque sciens neque prudens, exceptus est coloribus. Ac profecto interroganti, ecquis in ea tabula sibi videretur depictus, *Senex quidam est*, respondit, *qui calamum stringens, quid scribere meditatur*: eo nimirum habitu expressus a pictore fuerat: & mox cum advesperavisset, alioque tabula transferretur; suos admonuit familiares, uti curam gererent, ne illi seni ad scribendum intento, lucerna desideraretur. Itaque quamdiu sui compos fuit, ne pingeretur restitit; mente abalienatus prohibere non potuit.

XXIV. Qui gloriae suae fugacissimus fuit, in aliis commendandis exstitit aliquanto prolixior: idque non ambitione, neque vitio garrulitatis, sed utique ex animi sententia, ac libentissime factitabat. Praestanti ingenio abundavit, atque etiam promptissimo acerrimoque; neminem tamen momordit, neque alios coram se male de quoquam dicere passus est. Et cum saepe de eo, qui ab se

se olim institutus atque eruditus, beneficioque suo ad aliquam fortunam adrepserat, deinde voce ac scripto insectari numquam requiescebat, sermones inciderent; non solum rei indignitate minime commovebatur; verum etiam reprehensores patientia sua mollitos, ad commiserandam hominis levitatem traducebat. Et quamquam certo comperisset, hinc Assemanum Stiltingiumque, hinc nonnullos adolescentes, nonnisi ejus follibus animatos, atque incitatos, intempestive, ne quid gravius dicam, senectutem inquietasse suam; mitigare quoquoversum hominem studuit; declinantique de via occurrere, ac salutare occupabat: & aliquando ex aegrotatione decumbentem intelligens, humanissime convenit. In consuetudine familiari ad hilaritatem se se explicuit, & ingeniose acuteque dictis jucundissime capiebatur; ipse quoque urbane ac salse reponere didicit: quamvis auditorem esse anteponens, pauca interloqui, eaque singultim, consuevit: sic ut si quis doctrinam ejus eruditionemque e sermonibus colligere voluisset; profecto haud satis instructus ad judicandum descendisset. Itaque illud quod Spintharus Tarentinus de Epaminonda dicere solebat, *se nosse neminem, qui plura sciret ac pauciora loqueretur*; id inquam ad Mazochium, cui vulgaris eloquentiae parum, doctrinae plurimum, commode vereque traducerem. Morum verborumque modestiae reliquus vitae atque instituti sui apparatus apprime respondit. Familia contracta, at bene morata usus est; eamque summa humanitate tractavit; ac saepissime ipse per se, aetate etiam gravis, vernaliter obibat ministeria, illi ut parceret. Bibliothecam neque amplissimam, neque luculentissimam, sed quantum satis, habuit. Cetera vero domestica supellex erat ejusmodi, ut facile priscae patientiae documenta exhiberet.

XXV.

XXV. Namque non solum cum viribus valeret, detestatus est commodorum nimietatem; sed etiam senio debilitatus, ut aliquando mollius secum ageret, nullis amicorum exhortationibus expugnari potuit. Parvo igitur contentus, a cupiditate acquirendi semper abhorruit; & cum legitime ditescere potuisset, noluit. Totam enim aetatem amicorum temporibus traduxit; quaecumque scripsit, edi ditque, ea aliorum vel hortatu excitatus, vel fractus auctoritate, sic demum confecit: attamen e tot tamquè diuturnis lucubrationibus, in amicorum gratiam, vel in Principum obsequium elaboratis, ne teruncium quidem percepit. Itaque quam artem ingenuam professus est, ab ea cauponanda longissime absuit; studiaque liberalia animo vere ingenuo ac liberali tractavit. Ac non solum novas opes abominatus est; sed etiam merito suo partas, ac proinde bene fundatas, quam parvi faceret, negligeretque, ex ejurato a se lucrosissimo Decanatu Campano evinci facile potest. Et quamquam a Cardinali Spinello, qui eum Capua Neapolim eduxerat, statim Canonicatu Neapolitano fuisset cohonestatus; adeo non farcitum ea compensatione fuerat detrimentum, ut ipse identidem illud Homericum χρύσεα χαλκείων (*aurea cum æreis*) in rem suam facete deduceret. Hujus jacturae memor Cardinalis, haud diu postea Sacerdotium contulit; aliaque posthac pro re nata se daturum spopondit. At vero Mazochius, actis pro ejus erga se voluntate gratiis, & collatum Sacerdotium resignavit, & *se non commissurum*, addidit, *ut quae in aliis quidem utilius collocarentur, sibi vero non levamento, sed essent sollicitudini, reciperet*.

XXVI. Jam vero ut voluptatum vitiorumque exsecrationem; sic temperantiam, atque omnium exercitia virtutum, non e Cynica vel Socratica disciplina, sed e sancti-

ſanctitate repetiit Christianae professionis. Profecto ſi externa dumtaxat ejus lineamenta, ac nudos vitae actus advertere libuiſſet; tibi ob oculos emendatiſſimam philoſophi imaginem obverſari putaſſes. At vero ſi ſcrutari intus hominem, & quibus ipſe principiis, quave maxime institutione confideret, dignoſcere voluiſſes; in Schola quidem certe Christiana exercitatiſſimum perſpexiſſes. Itaque cum temperanter, juste, fortiter, aut prudenter ageret; eo collineabat actiones ſuas, ut velle ſe in primis Evangelicum ſcopum attingere, non obſcure ſignificaret. Semper ſibi constans, gravis, ſeverus etiam, perpetuus recti contemplator, & exſecutor. In ancipiti conſilio, ubi non ſatis liqueret, quid omnium maxime eligendum foret; in eam inclinavit ſententiam, quae probabilitate majore fulciretur: abnorme ſibi videri dictitans, ut qui a Deo quotidie poſcerent, ut *lucem veritatemque ſuam emitteret*, in eam porro, unde unde emicantem, intendere paullo attentius aciem negligerent. Quod exactum agendi propoſitum eo uſque retinuit, ut cum ſine juſta reprehenſione poſſet partem mitiorem, & graviſſimorum virorum judicio uſque probatam, ſequi; ſeveriorem ſit amplexatus. Ac proinde Eccleſiaſticos proventus non ante attigit, quam patrios reditus, & cathedrarium honorarium excuſſiſſet; illiſque adeo parce contracteque uſus eſt, ut libros etiam, queis carere vix poterat, tali pretio coëmere, ſibi aliquando religioni duceret. Quin immo tantum abfuit, ut Eccleſiaſtica emolumenta ad lautitiam converteret, ut potius ſe ipſum plecteret, dummodo illis parceret: namque & ipſe arctam vixit vitam, & Philippum fratris filium, ſibi utilem ac plane neceſſarium contubernalem, ut ære privato viveret, ſuamque in communes ſumptus conferret ſymbolam, coegit.

XXVII.

XXVII. Vir ad scrupulositatem usque exactus, modulo religionis res quascumque metitus est; & eas prae ceteris aestimavit, quas magis a Deo probatum iri consideret. Divinae Providentiae se totum confidentissime commisit: eamdemque fiduciam excitare aliis, atque accendere admisus est. Vtcumque sibi res cecidissent, continuo e Sacris Scripturis ea oracula depromebat, quae vel prospere usum in officio continerent, vel adversa fortuna jacentem erigerent. Pietatis quae erant exercitia, diligenter & accurate frequentavit. Res sacras, Ecclesiae ritus, caeremoniasque exquisita tractavit reverentia. Sacrorum Bibliorum Codicem, veluti adumbratam Divinitatis praesentiam, suspexit: quocirca ut is loco haberetur decenti spectatoque, praecavit. Quotidie Virginem Deiparam conceptis precibus salutavit; & singulis etiam diebus, dum per aetatem minus occupatam licuit, in more habuit pangere in ejus laudem epigrammatium: quas porro lucubratiunculas exitu cujusque mensis flammis tradere solebat; Caroli Majelli, qui sibi in eo pietatis officio praeluserat, exemplum & circumspectionem imitatus. Angelos Custodes impenso coluit studio, ab iisque se plunes e praesenti discrimine evidentissime ereptum, testatus est. Crucifixi imaginem, quam ob oculos ferme habuit semper, praecipue cum ad pluteum sederet, peculiari cultu prosequebatur; eamque intueri atque osculari consuevit, interea dum a labore paullulum interquievisset. Nihil prorsus agere aggressus est, aut quopiam ire instituit, ni semet antea signo crucis initiasset; nec poculenti aut esculenti attigit quidquam, quod rituali benedictione non lustravisset. Quid quod nec propalam recitare preces; genuaque medio in itinere adorationis caussa flectere, erubuit? Atque haec aliaque plurima religionis exer-

exercitia, ea quidem decentia, gravitate, ac majestate peregit, ut adstantes in sui admirationem, ac reverentiam raperet; tanta vero perseverantia ac tenacitate; ut quamquam ultima senectute memoria rerum omnium penitus excidisset, illa tamen ad suprema vitae momenta omnino retinuerit. Apostolico etiam zelo flagrans multa laudabiliter effecit. Archiepiscopos, queis aderat, ut occurrerent licentiae, si quam gliscere comperisset, & animose monuit, & efficaciter incitavit. Capuae cum consisteret, amicis aliquot Sacerdotibus persuasit, ut in septimum quemque diem convenirent in praestitutum locum, secum de ethico aut religioso argumento oratorium in morem colloquuturi; atque ut hi ipsi per oppida vicosque Evangelici praecones mitterentur, a Cardinali Caracciolo Archiep. Campano obtinuit. Non raro ministros altaris, quos aliquando sacris fuisse aut praecipitanter aut indiligenter operatos animadvertisset, in Ecclesiae Secretario mollissime correptos rubefecit, & emendavit. Nemo unquam ipso praesente quid irreligiose, aut proterve dicere, vel facere incomposite, ausus est: quin immo ut quis in ejus conspectum venisset, se quoque factum repente modestum ac religiosum sensisset. Neque solum ea auctoritate apud nostros homines valuit; sed apud heterodoxos quoque in summam viri gravissimi opinionem venit. Jo. Jacobus Greiff, cujus antea memini, commentarium conscripserat; in quo ubi plura de coli apud veteres usu erudite disseruisset, nonnulla ad calcem operis e Luthero, exsecrandae apud nos memoriae, delibarat, probaveratque. Hunc autem librum Lutheranus homo Mazochio mittere dono statuerat: sed nostri viri religionem atque actoritatem reveritus, ex eo volumine paginas illas extremas, Catholicis infensas, forfice resecuit; anteponens,

ſemiraſa, uti vulgo dici ſolet, barba ridendum occurrere, quam juſtam graviſſimi viri indignationem, ſi ſecus feciſſet, adire.

XXVIII. Et tamen vir talis tantuſque cum eſſet, auctoritate porro, quanta qui maxime, valeret; vix dici poteſt, quam demiſſe de ſe, humiliterque ſentiret. Quam ſuimet exilem opinionem dictis & factis ſic comprobavit, ut affirmate dixerim, plura ac luculentiora ſuae modeſtiae apud noſtros homines, quam doctrinae in republ. litteraria ſupereſſe monumenta. Jam vero virtutes eas, quae commendant humanitatem, egregia fide ſtudioque ſovit & excoluit. Namque amicos obſervavit, & qua re potuit, impigre juvit; iiſque praeter ceteros delectatus eſt, quos potius morum probitas condiret, quam ſimilitudo ſtudiorum illuſtraret. Quocirca jucundiſſime uſus eſt Canonicis Jacobo Fontana, & Carmino Scatula; quorum ille Seminarium Vrbanum, hic Vicanum prudentiſſime rexit: viri optimi uterque, & vitae innocentia, judiciique maturitate ſpectatiſſimi. Sed & ejus manſuetudinis, commiſerationis, ſtrenuaeque in egenos ſublevandos ſollicitudinis, illuſtria & praeclara exſtant documenta. Et quandoquidem propiora quae ſunt, ſolent efficacius animos excitare; dignum plane eſt, quod hic leviter attingatur, praeſentiſſimum ejus officium in viduam familiaris ſui, epidemica anni 1764. lue extincti, collatum: & quamvis tunc aetate gravis vix ingredi pedibus valeret; tamen per limina magiſtratuum deferri voluit; neque antea ſollicitare deſtitit, quam illius inopiae ſatis fuiſſe proſpectum intellexiſſet. Neque ſolum nulli operae, diligentiae, vel labori; ſed nec ſumptibus pepercit, dum ſuccurreret aerumnoſis. Cum aliquando in Capitulum Canonicorum relatum fuiſſet, vellent nec ne jure perſequi quemdam aeris debitorem, pluref-

pluresque lege in eum agi censuissent: ipse, qui neque opibus abundabat, neque obaeratum de facie quidem norat; sed quia ad extremam egestatem sine suo vitio redactum compererat, clanculum adiit Capituli negotiorum gestorem, eique ducentos centusses (tot enim ille miser debebat) discerpto chirographo, numeravit. Ipse vero rem suam, si modo sua dicenda illa est, quae indigentibus paratissima erat, hoc pacto dispofuit. Ex universis bonis praeter propter bessem in sui usum impendit; trientem reliquum, nonnisi tenui victu ac parsimonia superantem, pauperibus erogavit. Atque ut ea liberalitas aliquamdiu etiam post fata sua perennaret, sic testamentum condidit, ut quae sibi e patre contigerant, Philippo suo, quem scripsit heredem, non tam largiretur extraneo, quam gentili restitueret; reliqua vero omnia, ne bibliotheca quidem excepta, ut heres, arbitratu boni viri aestimaret; ac porro pretium pauperioribus, non tumultuaria munificentia, sed discrete perque temporum intervalla, distribueret. Cum ergo is ita se gesserit, mirandum haud est, si vita ejus excellens omni genere laudis, & mors, tametsi diu vixisset, visa est acerba. Sollemnibus exsequiis, magnaque populi frequentia elatus, in aede S. Restitutae sepultus est: ubi Philippus amantissimo patruo tumulum affabre scalptum cum ejus effigie ex marmore posuit.